

13/012

874

Nus Nabitšaraamat,

kust wiiekümne pääwaga

lugema ja kirjutama

wõib õppida.

Kirja pannud

C. R. Jakobson.

Peeterburgis.

Trükkitud Kaiserliku Akadeemi trükkimajas.

(Wass. Dstr. 9ma liinies № 12.)

1867.

874

Mus Nabitšaraamat,

kust wiiekümne pääwaga

lugema ja kirjutama

wõib õppida.

Kirja pannud

C. N. Jakobson.

Peeterburgis, 1867.

Trükitud Kaiserliku Akadeemi trüffimajas.

(Wass. Dstr. 9ma liinies № 12.)

Дозволено цензурою. С.-Петербурѣ, 7 Декабря 1866 года.

ENSV TA.
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

43794

Lapse õppetajale juhatuseks.

Mil viisil sai lugemine meie juures seie maani õppetud? Esite õppis laps pool aastad tähti, siis waewas ta ennast aasta weerimise-
sega, ja kui ta kolme aasta pärast selgest luges, siis oli hea. See on
üks pik ja waewane tee, kelle peal tihti õppetaja ja õppija mõlemad
ära tüdinesid, ilma et naad etteseatud märgi täitsa oleks kätte saanud.
Senni, kunni paremad teed ei tuntud, ei olnud senna ka midagi parata.
Mis ja aga ütlesid selle mehest, kes ka siis weel kätro peal ümber
maailma tahaks reisida, kui tal jo laewad ja raudteed käepärast
seiswad? — Uue wiisi järel lugema õppetades ei ole mul aga weel
millasgi rohkem aega ära kulunud, kui kolm ehk neli nädalat. Jsegi
on teada, et see weel täitsa mõistusega lugemine ei woi olla; seda
ei õppi ka keegi Abitsaraamatust. Seetawis wõtta pärast mino
«Kooli lugemise raamat» piltidega. Siis saab so laps pea ka
kõie mõistma, mis ta loeb, olgu püha kiri ehk seitung.

Uga kuidas peab selle uue Abitsaraamatust õppetadama? Kõige
esite on tähele panna, et ühel pääwal rohkem ei tohi õppetud saada
kui see, mis ühe numri al seisab. Ka ei tohi laps enne edasi minna,
kui tal üks tükk igapäidi õige selge ei ole. — Õppetades näitab sa te-
male esite neid kaks ehk kolm tähte tükki ees otjas ja õppetad naad talle
hästi selgest. Siis lased sa terwet tükki weerida, minupärast küm-
me kord, kunni ka weerimine selge kui wesi on. Weerimise juures ei
pea sa aga enam midagi ette ütleva, waid üksi parandama. Põppesit
lased sa sedasama üht tükki ka niikaua kofku lugeda, kunni ka kofku
lugemine hästi läheb. Nenda teed sa iga pääw ühe tükkiga. Nõdra
lapse juures, kes ehk ühe pääwaga walmis ei saa, seal õppeta mõnda

tükki kaks pööra. Kaks tükki ühel pööral läbi võtta ei olle aga millasgi sünnis, isikarandis esiofä. Kui nenda 30 ehk 35 numrid ära loetud, külap ja siis isegi leiad, et weerimist enam tarwis ei ole ja fo kaswandik kofe peale tähtede öppimist kokku wöib lugeda.

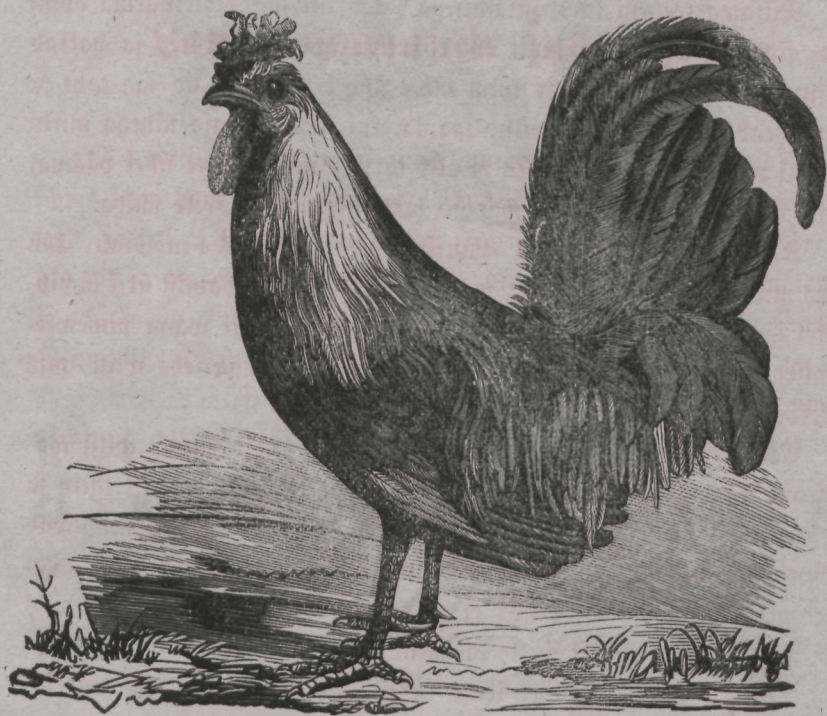
Niifama teed ja ka kirjutamisega. On tüf iga pidi lugema öppi- tud, siis wöttab laps tahwoli ehk kirjutuse raamatu käfile, ja hakkab kirjutama. Mitte kaks ehk kolm tähte ühe korraga, waid iga täht ja sõna peab üks haawal öppitud saama, kui ka ühe ainfa tähega mittu tahwoli poolt täis tehakse. Ka ei olle tarwis mittu tähte ühel pööral kirjutada, waid kirjutamisega wöib laps lugemisest järele jääda.

Kes heli weerimise wiisi (Lautirmethode) öppetada mõistab, kus lapsed mitte kofe tähtede nimed, waid nende heli tähendamist üksi öppib, sellel jaoks öppetamine kolm kord kergem olema, kui wana nimeweerimisega (Buchstabirmethode). Igaüks walitsegu aga seda wiisi, mis tal kõige selgem on.

Nüüd küsib ehk ka mõni, mispärast ma uut kirjutuse wiisi walitsenud? — Wastus: Seepärast, et uus wiis laste kofa selgem ja kergem öppida; et meie raamatud edespidi suurem jagu nenda saawad kirjutud olema; et see, kellel uus wiis selge on, wana wiisi isegi lugeda mõistab, ja wiimaks, et uus kirjutuse wiis meie päris wiis on, wana aga Sakstest meile laenatud.

Teiste lugemiste wahel leiad ja siin ka mõned naljakad tükkid, kes last röömule äratavad. Sest seda ja ei tohi millasgi ära unustada, et see iga öppetuse juures pea asi on, kui laps röömsa meele ja hea tahtmisega öppib.

C. N. J.

Kuf, ja kōvernokka lind,
Wiruta unest wara mind,
Kül ma siis õppides kiidan sind!

1.

i u e

u i e u e i e i u u e
ei ui ei ui ei ei ui ei.

i, u, e,

2.

o a

i a u o e a o i e a o a e
ai oi ui ei ai oi ui ei oi ai.

o, a,

3.

ă ǫ ǒ ũ

ũ ǫ ă u ǫ a o ǒ u ũ a ă
 ai ăi oi ǫi ui ũi ăi ai ui
 oi ei ǫi ai ǫi ũi ei ǫi ũi.

ai, ǫi, ũi

4.

n m

in un en on an ăn ǫn ũn un
 im em um am om ũm ăm ǫm
 ni no nǒ na nă ne nu nŭ nǒ
 ma mo mu mă mi mǒ mŭ me.

a-ni.

n, m

5.

r w

ru ra ri re ră rǒ rŭ ro re rŭ

wă wi wu we wō wa wö we wü
ar ur ir er ör ar ür är ir ör.

R, N,

6.

an ar am mo no ro ri ur ir ör
ro ru re mi im ma am no wa
um mu um ur ru ur en am wo
an wö am am en ne en we em
me re ne ir im in mi wi ri
ai om ou wo no mō um am em
wă rō nū na öi wi mö wa ir.

wom, nor

7.

l, b, t, d,

al, el, ul, il, lö, lä, li, lu, le, lö, la,
ob, ab, ub, ib, ob, öb, ba, bö, bi, bo,
et, ot, it, ta, tö, tä, tu, te, ti, ta, tü,
od, id, ad, de, da, di, dö, da, du, do,

la, al, to, ot, lö, äd, il, ti, bo, lo, tö,
te, et, ba, äb, lä, bö, ot, al, il, lo, la.

l, b,

8.

el, an, ra, ba, wi, to, vi, dä, la, ba, ar,
ma, an, wö, tö, ön, le, li, lö, lu, an, om,
ri, ti, tä, tü, tö, bu, wö, lu, mä, da, do,
et, ot, to, le, ma, re, bi, wo, tö, ot, ul,
nu, nui, la, lai, wö, wöt, li, lin, lai,
ba, lö, löi, tö, töi, ma, an, ait, rät.

t, toib,

9.

lai, mai, lom, wom, rot, tum, wei,
loi, bim, mat, rut, red, del, tur, töi,
lat, rät, müt, wil, lil, tit, läl, töt,
lib, lab, löd, lic, mil, bul, wul, rul,
mol, löm, möl, töl, wöl, boi, tal, tam,
lol, tol, rut, wot, lim, rid, oim, tei.

d, leid,

10.

h, k, p,

ah, oh, ih, ôh, eh, äh, üh, uh, oh, eh,
 ik, ok, ük, ek, ku, kö, ki, ko, kä, ku,
 ap, op, ôp, pi, pu, pä, po, up, pu, pe,
 ko, ok, oh, ah, up, lu, kä, bo, wä, tö,
 li, ke, be, pä, di, tu, op, ko, po, ok,
 mo, pu, puk, ku, kuk, lu, luk, ko, kop.

wä-hi.

h, hein,

11.

puk, kuk, luk, kop, nok, wok, kok, pik,
 pil, pul, hul, kul, kup, nup, top, kop,
 pop, pup, püt, küt, nuk, mok, käi, pot,
 kot, rik, kon, noh, löm, möl, tuk, kol,
 löi, rut, näk, täk, käp, päk, kap,
 pak, täp, wöi, rūp, püi, nui, foi.

H. Koor,

12.

lau, lanĕ, pau, paunĕ, wöi, wöik, fan,
 faup, föit, leid, peit, föik, wait, lait,
 taim, waik, waim, foit, toit, luik, wöit,
 waen, laul, muil, wöim, räim, nöel,

pael, lein, fael, neil, káik, mōet, laen,
 fiun, laew, hauk, kaew, waew, naer, roud,
 faer, haud, kuiw, paif, tōuf, foer, nait.

p. paun,

13.

i, g, f, s,

jo, ja, jū, ii, ju, je, jam, jōi, jur,
 ig, ag, āg, ga, go, gu, gō, gai, gei,
 fa, fe, fā, fō, fū, fai, fōi, fei, fui,
 as, us, ōs, is, os, es, ōs, us, is, ōis,
 jag, jog, fōg, fes, jas, fas, gas, feis,
 faun, jōnd, fōis, fōit, pois, fōim, lōim,
 hang, lang, káib, reis, fous, hein.

foo-rem.

ma-ja.

14.

wiil, wiit, wiis, lund, leer, loos, toos, faas,
 hāal, nōör, mūür, suur, juur, kūür, roos,
 raag, saak, foek, fōök, liim, piim, soon,
 tūür, feel, laat, meel, puuk, foel, hool,

pääw, káán, löök, taat, juut, mees,
teed, feet, keed, kaal, tuul, siil, see, nii, maa.

Juur

15.

loog, kúún, meil, raam, maal, teid,
føel, pääw, aeg, kóök, mōök, soar,
põif, kuns, táis, kumb, káis, sōöt, koor,
rook, jook, tons, liiw, keew, haam, hiir,
mõis, piip, nõöp, seal, laud, teal, laen,
kuul, kúút, pool, puid, kooop, puur.

J

16.

sōöt-ma, jootma, saatma, feetma, wittma,
too-ma, looma, sōõma, wiima, saama,
ootma, keema, jooma, pooma, jääma,
lõõma, müüma, kiitma, waatma, niitma,

hüüdma, püüdma, muutma, pöörema, kuulma,
liitma, rookma, feelma, lootma.

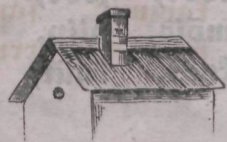
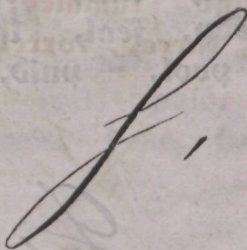
woog,

17.

näit-ma,	täitma,	foitma,	laulma,	naerma,
tapma,	woitma,	leidma,	laitma,	heitma,
mõetma,	jõndma,	seadma,	nõudma,	teadma,
käima,	wõima,	foitma,	wõidma,	aitma,
nõidma,	tousuma,	seisma,	kaewma,	toitma,
foitma,	peitma,	hoidma.		

kuu-seb.

maja-kattus.

18.

wiil,	wil,	kaas,	kas,	kook,	kof,	punk,	puh,
feel,	fel,	juut,	jut,	mees,	mes,	tööd,	tõt,
luuk,	luk,	raam,	ram,	kuus,	kus,	raag,	raf,
kuul,	kul,	piik,	pih,	kiit,	kit,	kool,	kol,
kuub,	kup,	küüt,	küt,	koop,	kop.		

*

*

*

wars, war's; palk, palk; kaal, kaal; arm,

ar'm; saan, saan'; tal, tal'; wil, wil'; furek,
furek'; on, on'; kas, kas'. (Waata lehekülg 37.)

sein,

19.

lil-lid,	pillid,	tallid,	fullid,	pullid,
küt-tid,	püttid,	rottid,	mattid,	kottid,
ok-kad,	pakkud,	kukked,	wokkid,	takkud,
tup-ped,	keppid,	nuppud,	käppad,	toppid,
kas-sid,	passid,	pusfid,	kassad,	ussad,
konnad,	pannid,	wannid,	fönnid,	önned,
kammid,	sammud,	tanmed,	ämmad,	pommid,
narrid,	warrud,	karrad,	förrad,	törrad.

S,

20.

kä-bi, töbi, raba, tuba, rebu, tibu, fibu, wibu,
tä-di, kōdi, sōda, sada, pada, häda, muda, süda,
ke-ha, wiha, rohi, kōha, liha, tühi, püha, waha,
te-gu, magu, lagi, wiga, figa, taga, puge, sego,
wale, pisar, muna, komet, kuri, kōwer, sübul,
madal, wedel, paha, noho, tugi, lafe, kafe, lehed.

mois,

21.

fi-le, wile, tule, wali, kali, oli, woli, tüli, káli,
 ká-si, tõi, süsi, wássi, kússi, rõi, kesa, pesa, ase,
 tá-na, kena, kana, wana, mina, sina, tina, kúna,
 te-ma, nemad, tume, tuma, pime, ime, jáme,
 wa-ri, kari, mari, weri, kōri, lora, pori, sára,
 ki-wi, kowa, tūwi, suwi, awi, fawi, jōwi, lōwi.

leḥ-mad.

lehm,

22.

pan-nid, pa-nid, annid, anid, sõnnid, sõnad,
 kul-lid, ku-lid, tallid, tali, fillad, file,
 kas-sid, ka-si, usfad, usu, tassid, tafa,
 äm-mad, ema, tõmma, tema, tummad, tuma,
 nar-rid, nã-ri, warrud, wari, karrad, kari,
 kõr-red, kare, tõrred, tere, parrad, paras.

leib,

23.

torm, surm, põrm, hirm, karm, sõrm, parm,
 wien, torn, piin, fiin, wick, sikk, tükk, nick,
 kõrt, mort, kurt, serw, hirw, kõrw, tõrw, arw,
 karp, kirp, sarp, kars, tõrs, márs, kirs, kõrs,
 tolm, kulm, ilm, külm, sõlm, solm, film,

wälf, folk, pulk, folk, filk, till, palk, malk,
 kält, fält, wilt, kälw, talw, falw, põlw, pilw.

trik

24.

fulp, fulp, halp, kuld, fäld, põld, jalg, nalg,
 tont, font, fant, lint, ling, king, fäng, mäng,
 laisk, raisk, kask, task, wask, tusk, usk, luisk,
 kast, wisk, rist, last, fest, west, rasw, kasw,
 kaks, paks, maks püks, faks, nahk, wähk, mähk,
 mats, kats, wits, kits, laps, kops, nöps, kups,
 Orts, förts, wirts, narts, lorts, sirts.

püks

25.

tornid, wormid, firmid, nirgid, kurdid, förwad,
 karbid, karsid, törred, märsid, ilmad, salmid,
 pulgad, solgid, kuldid, pilwed, kulbid, süllad,
 jalad, fondid, lindid, fängid, laisad, kasud,
 kastid, ristid, paksud, püksid, nahad, wähid,
 witsad, lopsud, lopsed, kortsud, nartsud, sirtsud.

regi.

kurt

26.

kenad tammed, sirged kased, kõrged kuused, wanad
 wahtrad, noored leppad, kuuwad oksad, paksud
 wõsud, närtsind lehed, moosik marjad, mustad
 sõstrad, lauljad linnud, lendwad räästad, suured
 tedred, kärmed räägud, metsa pardid, toone
 kured, sippelga pesad, küpsed pähkled, röömsad
 mängu leiad sa metsas.

Kärp,

27.

marn möllab, west woolab, ndu tõuseb, rattas
 weereb, kellad hündwad, suured sammud, haige
 sureb, suured pühad, meele mõtted, kade naaber,
 tuli põleb, kanged tuuled, kowa süda, ilma süüta,
 kama muna, mõisa moon, soe tuba, anna luba,
 wihma sadu, heina saadud, ihu kätte, kassa wõlg,
 kasee pun, tartu linna, head linad, mõisa liina.

Sõlg,

28.

talli wõtti, rukki kütis, heina wedu, kole kelder,
 kooli kattus, tule säde, kawal madu, hinge
 maad, kanna muret, jõe kaan, hirmus müra,
 kõwa müür, õitsi tuled, metsa tuuled, tahan tulla,
 wali sõna, linna wallid, lõng läks fassi, õle fasi,
 õlle waat, künni lind, heina künnid, kassi piim,
 kasi metsa, kårro kere, sõa kára, lõnga keere.

üksi kassi, püksi traksi, kulle kannus, eide annus,
 odra ofkas, linna noffas, kade kops, mängo
 mops!

Jänd,

29.

kraas, kruus, kriim, kraam, kriit, kroon, kruuw,
 klaas, klymp, plaat, pleek, ploom, pliin,
 praad, prees, pril, proow, prunk, pruut, prunt,
 traat, trep, troon, trum, trük, trul, triin,
 tsirk, tsilk, tsing, tsöör, kriips, kramp, krap,
 trahw, plaks, traks, träng, plank, prisked,
 kraasid, preesid, krooksma, pruukma, kruuwma,
 kristlik, laisklik, tähtjas, mustjas, plaksud,
 kõrwad, kriipsud, kriidid, lindid, prundid.

Konks

30.

ar-wa-ma,	istuma,	hulkuma,	hulguma,
jät-ka-ma,	leppima,	näitama,	tõmbama,
kargama,	muldama,	salgama,	pubkama,
rais-ka-ma,	tuiskama,	luiskama,	wihtlema,
puuskama,	noorskama,	kemplema,	kauplema,
riidlema,	soitlema,	laisklema,	loosklema,
nuhtlema,	kaaklema,	hooplema,	wältama.

trahw,

31.

arwasiin,	istusiin,	hulkusiin,	hulgusiin,
jätkanud,	leypinud,	näitanud,	tõmbanud,
kargasiin,	muldasiin,	salgasiin,	puhkasiin,
raifatud,	tuisatud,	luifatud,	wiheltud,
purskasiin,	kemplesiin,	kaupleasiin,	riidlesiin,
soidelda,	laiselda,	loofelda,	nuhelda.

plaks

32.

aeg-fas-te,	hõlyfaste,	taltfaste,	jõudfaste,
rõõmfaste,	armfaste,	hårdaste,	waljuste,
mõ-nu-fast,	walufast,	ilufast,	elufast,
wi-le-dast,	filedast,	eledast,	sagedast,
toredast,	hõbedast,	kohedast,	nobedast,
tar-ge-maks,	külmemaks,	tahemaks,	wõhemaks.

liidab,

33.

ma tulen aegfaste, ma õppin hõlyfaste, ma sõidan
taltfaste, ma nühin jõudfaste, ma loen armfaste,
ma laulan rõõmfaste, sa nuttad hårdaste, sa

kilkad waljuste, sa räägid mõnufast, sa tõnkad
walufast, ta maalib ilufast, ta jookseb wiledast,
ta fugeb siledast, ta nuttab haledast, ta waatab
mahedast, ta peaseb elufalt, ma niidan nobedast,
sa künnad kibedast, ilm läheb külmemaks, maa
kuiwab tahedamaks.

targaste,

34.

meie tuleme aegfaste, meie õppime hõlpsaste,
meie sõidame taltsaste, meie nütime jõudfaste,
meie loeme armfaste, meie laulame rõõmfaste,
teie nuttate härdaste, teie kilkate waljuste,
teie räägite mõnufast, teie tõnkate walufast,
nemad maaliwad ilufast, nemad jooksewad wiledast,
nemad fugewad siledast, nemad nuttawad haledast,
nemad waatawa dmahedast, nemad peasewad elu-
falt, meie niidame nobedast, teie künnate kibedast,
ilmad lähewad külmemaks, maad kuiwowad tahe-
damaks.

hõbedast.

35.

u, w, o,
u, w, o.

Uur käib. Ust loodab. Ul möllab. Uba õitseb. Wili küpsseb.
Wok fedrab. Wõi sulab. Worst keeb. Otkas torgib. Orjus
waewab. Oras kaswab. Oda lõhub. Wahmus auustab.
Uhkus teotab. Wars kargab. Uks kiigub. Ohtu kosutab.
Us aaleb. Ode nõõlub. West woolab. Udu on tõusmas.
Weski on jooksmas. Otsus on tulemas. Wiin teeb kurja. Ülem
teeb seadust. Sppetus teeb targaks. Pal'k on ära warastud.

(Kirjutust leiad taga otsas.)

36.

t, p, r, b,
t, p, r, b.

Tael põleb. Taim kaswab. Tang pudeneb. Treial treib. Pada
keeb. Päike paistab. Parm uriseb. Piisk tilgub. Rābal rippendab.
Rasw säriseb. Rattas weereb. Rein wilibstab. Truuta kudub. Tuul
puhub. Riidw seisab. Peegel näitab. Ruffis walendab. Tüttar
triigib. Tüdruk peseb. Päike tõuseb. Ruun hirnub. Rehi on peksta.
Pere on wäljal. Riid on tõusmas. Tuhk teeb tolmu. Rammo teeb
julgeks. Pritsoke teeb hambaid.

37.

s, l, e,
s, l, e.

Sääsk kiunub. Särg sipputab. Sant kerjab. Saun kõeb. Lind
lendab. Lina liguneb. Lõm põleb. Lugu juttustab. Helmed särawad.
Sma armastab. Sha walendab. Shtus edeneb. Luisk luisstab. Lumi
säriseb. Sedemus teotab. Siga tuhniib. Sõdk kosutab. Srel hüüab.
Suud pühib. Suu wahutab. Sbausk on põlgada. Süsi on rabe.
Sikkud lõowad kepsu. Skhtus tuleb pea. Seitse päawa on nädalaa.
Saula linnuke!

38.

J, S, R, D,
i, i, h, t, d.

Jalg walutab. Jaan künnab. Jngel walwab. Härra käfib. Hunt hulub. Härg röögib. Haam paraneb. Kaas langeb. Koer hundab. Kägo kuffub. Kärbes piriseb. Habe kaswab. Jla jookseb. Kammits rippub. Kon fargab. Jöhwikad punawad. Kanarpik öitseb. Haiged hoigawad. Juhan on kärme. Kaarel on terane. Gants on furi. Kas Tiit on teul? Ja teul, teul!

39.

A, R, M, G,
a, u, m, g.

Aado lonkab. Arst parandab. Andres laastab. Nöges kõrwetab. Noorik tuleb. Nugiš piilub. Nool lendab. Mullikas möödigib. Muht tõuseb. Muda määrib. Neiud kiigewad. Anid suplewad. Maa haurab, Muna on küps. Uhi on küdenud. Nögi läks põlema. Mega mööda asjad käiwad. Neg parandab. Ara kurda, poenkene! Ara nutta, noorukene!

40.

A, B, D, G, S, J, R, L,
M, N, O, P, H, E, T, U, W.

Aabel, Bruno, Dagmar, Eello, Georg, Hindrik, Jakob, Kai, Liiso, Mai, Nikolai, Otto, Peeter, Roosa, Saamuel, Tiio, Ursula, Willem. — Jüri, Pärtel, Toomas, Wiita, Alwine ja Kadri käiwad koolis. — Mari, Leeno, Miina ja Triuta folgivad linu. — Taawet, Kusta, Jaan ja Paulus käiwad metsas. — Linda ja Salme olid kaks kuulsat Eesti naesterahwast. — Adam ja Gewa olid esimesed inimesed. — Jisak oli Abrami ja Saara poeg. — Weike Taawet oli see mees, kes suure Koljati maha ldi. — Joannes walmistas Kristusele teed. — Issanda Jeesuse jüngerite nimed olid: Siimon Peetrus,

Andreeas, Joannes, JakooBUS Sebedeeuse poeg, Wilippus, Bartolo-
meeus, Toomas, Mateeus, JakooBUS Alweeuse poeg, Siimon Seloo-
tas, Juudas JakooBUS ja Juudas Iskaariot.

41.

Wöerad tähed.

3, z, (nimi **tsed**, räägitakse kui **ts**). Zebedeus, Zion, Lazarus, zöör.
zuskama, ziga, zagama.

C, c, (nimi **tse**, räägitakse kui pehme **k**, aga **e, i, ä** ja **ö** ees kui
z). (kui **k**) Carl, Cornelius, Columbus; (kui **z**) Cedripuu,
Ciprus, Cäfarea, Cilicia.

Ch, ch, (nimi **tse-ha**, räägitakse kui kowa **h** ehk **hh**, alustuses
ka kui **k**). Zacharias, Zachäus, Chaldea, Christian, Clodwig,
Christus.

F, f, (nimi **ehw**, räägitakse kui kowa **wh**). Ferdinand, Friedrich,
Franz, Fortepiano.

B, v, (nimi **fau**, räägitakse kui kowa **w**. Soomekeeles pruugitakse
v ka **w** asemel). Victor, Victoria.

Qu, qu, (nimi **ku**, räägitakse kui **kw**). Quarta, Quinta, Quaran-
taine (üttele: Kwaranteene). Quatrilje (Kwatrilje).

X, x, (nimi **eks**, räägitakse kui **kx**). Alexander, Felix, Xeres,
Sextus, Sexta.

Y, y, (nimi **üpsilon**, pruugitakse Soomekeeles **ü** asemel). Yrkkä,
lypsän, kynä, hynä, yksi, räys, pöyk.

(Kes selle tükkist jagu ei taha saada, see mingi taht mööda.)

42.

Mida luf on suur. Herne wars on rabe. Hobuse raud on lookas.
Jaama wähe on pik. Kiriku torn on kõrge. Leirwa ahi on kummitud.

Meistri riistad on korras. Nisu leib on magus. Ohtu palwe on tarwis. Piibu pigi on wiha. Nehe peks on raske. Silma tera on weike. Tarkuse aeg on röömus. Uhke meel on jöle. Weike Mit on räppakas. Kalewipoeg oli kange mees. Columbus on Ameerika maa ülesleidja. Pääne meri ou Soome ja Eesti maa wahel. Peeterburg ja Moskwa on Wenemaa pealinnad. Uurali mägi on Euroopa ja Aasia piiri peal. Kautafus on Musta ja Kaspia mere wahel. Suur Sahaara kõrbe on Ahwrikas. Ameerika maa pärisrahwas on Indiaanlased. Keres oli üks kuulus Perstiarahwa kuningas. Johan Guttenberg on raamatu trükkimise kunsti ülesleidja.

43.

Armastad sa teda? Eks ta jo ära ei leppinud? Hoiad sa mittu lammasi üle talwe? Suhtusid sa õigel aeval peale? Kudas on luga sinu wennaga? Leidsid sa neid õige paiga peal? Mispäraft ei ole sa röömsam? Nimetaksie meie kõikide nimesed? Dotab ta ifka weel paremat põlwe? Teeb ta nii palju head? Riifus ta kõik pääw otfa heinamaal? On asi nende wahel selge? Teeb ta ifka weel wana moodi wallatust? Ütleb ta ennast linnast olemad? On Friedrich ja Victor mõlemad mõisa härra poead?

44.

Annaks ta omad kirjad mulle lugeda! Gakkaks mo õppetus ükskord jo peale! Suhtuks ma kogemata nende sekka! Kaaluks so linad nattuke rohkem! Põhuks naad selle suure paku katti! Madis, punu mo kingale paela! Kein, wõtta ka wahel kirwes kätte! Sohwi, jookse ruttu alla koplil! Tõnnis, pane kärke hobune sabula! Wiia, ära keela last sinna minemast! Laps, tee palwet! sest see on Jumala meele päraft. Noor rahwas, laula röömsaid laulusid! sest see aeab pahad mõtted ära. Mo palwe, tõuse taewa üles! Mo laulud, kõlage läbi metsa ja maa! Mo süda kannata, ka sina pead ükskord rahu leidma!

45.

Laps ja sokkufene.

Tere, tere, sokkufene?

„Jumaleme, härrakene.“

Kuhu sa läheb, sokkufene?

„Westil, westil, härrakene!“

Kudas sa jahwad, sokkufene?

„Suuga, funga, härrakene!“

Kudas sa taod, sokkufene?

„Sarwedega, sarwedega, härrakene!“

Kudas sa pühid, sokkufene?

„Habemega, habemega, härrakene!“

Mis sa sööd, sokkufene?

„Niisu leiba, niisu leiba, härrakene!“

Kudas sa tarjud, sokkufene?

„Kõkki mõkki, härrakene!“

46.

Tee mis õigus on. Söö mis küps ja räägi mis tõsi. Ära mõista teist hukka. Walel on lühikesed jalad. Tööd on tegijal, und on magajal. Rahu kosutab, waen kautab. Tee tööd ja palu Jumalat. Mis noordus kofku paneb, see wanadus leiab. Kus on tegijad, seal on nägijad. Kurjad kõned rikkuvad head kumbed ära. On töö tehtud, siis on hea hingada. Kui sa hästi teed, paremine sa eest leiad. Kui Jumal ei aita, ei maksa meie tegemine.

47.

J u m a l.

Jumalast on kõik loodud, mis so film näeb. Päike ja kuu, tähed ja taewas, mets ja põld, rohi ja wili, kõik see on tema kätte töö. Jumal teab ja näeb kõik. Ta tunneb so mõtted ja teab so kõige salamad teud. Jumal on hea, ning ta tahab, et ka meie head oleme. Kurja last nuhtleb ta, aga heale saadab ta õnne ja rõõmu. Jumal armastab neid, kes wagad on. Seepärast olgem ka kõik wagad. Meie näitame oma wagadust seeläbi, et meie ikka head püame teha ja kõik kurja wihkada.

48.

Ära lase riidu olla minu ja sinu wahel, sest meie oleme wennad. — Jumal kuuleb palwed, seepärast tulewad kõik hädalised tema juure. — Aeg on kõige kallim wara, seepärast pruugi teda targaste. — Jumal on kõige inimeste isa, seepärast oleme kõik tema lapsed. — Jumal tahab, et meie oma liginest armastame, kui iseennast. — Waga inimene palub oma waenlaste eest. — Ära uneta waest ära, kui sul rõõmsad pääwad on. — Ükski tark ei ütle: ma tean kõik.

49.

Kõige kallim laps Jeesus.

Wagad karjatsed olid kord õhse metsas ja wahtisid oma karja. Korraga seisis ilus, läikiv ingel nende ees ja ütles: „Ma kuulutan teile suurt rõõmu. Täna õhse on Jumala poeg ilmale sündinud. Sõimes wõite kallist lapsukest näha!“

Nüüd tuli ka weel palju teisi inglid juure. Kõik kiitsid Jumalat ja laulsid: „Au Jumalale kõrges, rahu maa peal ja inimestel hea meel!“

Wagad karjatsed läksid ja leidsid lapsukese Jeesuse sõimes. Siis said naad täis rõõmu ja kiitsid Jumalat.

Jeesus, Jumala poeg, kaswis aga iga pääw tarkuses ja waga-
buses; tema oli sanakuulelik oma wanematele ja armastas inimesi. Nüüd istub ta Jumala paremal käel, kus teda kõik taewad ja maad kummardawad.

Agas Jeesus tahab, et ka kõik teised lapsed maa peal nii wagad on, kui tema. Seepärast ütleb ta: „Laske kõik lapsukesed minu juure tulla, et naad minuist õppiwad ja mina neid õnnistan; kes minu juure tuleb, selle pärast on taewariik!“

50.

Mõistatused.

Tean kümme mõistatust,

Kellel meele terawust,

W'agu hästi kõrwad kiffi,

Annan naad kõik kümme trüffi. —

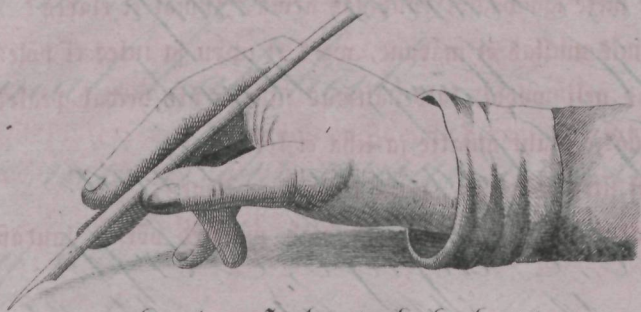
1. Kus on hobune ohjata, mees piitsata, tee tolmuta?
2. Kes on keeletu ja meeletu, aga ilmamaa raffendaja?
3. Kes keerleb ja weerleb, ja kui otja saab, siis muneb?

4. Kes on kõrgem kui kirik, madalam kui regi, mustem kui süü ja walgem kui lumi?
5. Mis näeme meie iga pääw, funingas arwa, Jumal ei elades?
6. Kas tead, mis mullas ei mädane, wees ei uppu ja tules ei põle?
7. Kus teewad neli woodi, kaks näitwad tuld ja üks heidab peale?
8. Kelle pea süaks, nahk müaks ja liha ei kõlba?
9. Kes on seest siiru wiiruline, pealt kulla karwaline?
10. Millas lähed must figa lauta ja ajab punased porsad laudast wälja?

Tahad sa tuuma saada kätte,
Koorimist kohe siis wõtta ette!

Suurte tähtede Kirjutamine.

Kuda julg tuleb hoida.

U.	U,	Uks, Unistama.
W.	W,	Waht, Wask.
D.	O,	Org, Oppetus.
T.	T,	Tic, Form.
P.	P,	Pihlak, Palk.
R.	R,	Raudjas, Ring.
B.	B,	Bruno, Beata.
L.	L,	Laišk, Lamp.
S.	S,	Siht, Sild.
E.	E,	Epima, Eesel.

- J. J, Jooks, Jaht.
 K. K, Kärbes, Karp.
 H. H, Härg, Hunt.
 D. D, Dagmar, Dina.
 A. A, Ahjust, Arst.
 M. M, Maasik, Muhk.
 N. N, Nool, Noges.
 G. G, Georg, Gertuud.
 Z.z. Z, z, Zuskama, Lazarus.
 C.c. C, c, Carl, Recept.
 Ch.ch. Ch, ch Chaldea, Tacheus.
 F. f. F, f, Franz, Kupfer.
 B.v. V, v, Victor, Eva.
 T.t. T, t, Terees, Taver.
 Q.q. Q, q, Quarta, Quinta.
 Y.y. Y, y, Yhdekäs Käsky.

Tee mis õigus on.

Tumal-teal kõik.

Söö mis küps, räägi mis tõsi.

Aeg annab head nõu.

Ara kiida iseennast.

Ei puu lange ühe laastuga.

Ei ülekoorus seisa kottis.

Hea sõna sööb võera wäe.

Kes head otsib, see paremad leiab.

Oma auu, oma hais.

Parem kartta, kui kahetseda.

Rahu kosutab, waen kautab.

Uuustab hoidja, tabab püüdja.

Wiis ametid, kuus nälga.

Kus on tegijad, seal on nägijad.
 On töö tehtud, siis on hea hingada.
 Wälil on lühikesed jalad.

Vanal mehel seisab surm silma
 ees, noorel mehel selja taga.

Üks käsi peseb teist, siis
 saavad mõlemad puhtaks.

Kõik on söömapääwad, ei
 kõik ole saama pääwad.

Ei küsija suu peale lööda mitte,
 aga wõtja käe peale lüakse.

Ei hea tule ühelt poolt, kui teine
 ei tee head wasta.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10.

Abitsaraamatu lisa tükkid.

1. Jeesuse polve.

Meie Isa, kes ja oled taewas! Pühitsetud saagu sinu nimi. Tulgu meile sinu riik. Sinu tahtmine sündigu kui taewas nenda ka maa peal. Meie igapäawast leiba anna meile tänapäaw. Anna meile andeks meie wõlad, nenda kui meie andeks anname oma wõlglastele. Ära saada meid mitte kiusatuse sisse. Waid peasta meid ära kurjast. Sest sinu päralt on riik ja wägi ja au igaweste! Amen!*)

2. Hommiku laul.

(Wiisil: Jumal maa ja taewa Looja.)

Sinu nimel ärkan üles,
Sulle laulan kiitust ka;
Kanna mind sel päawal süles,
Dnnista mind armuga.

Sina minu Jeesuke,
Mina sinu lapsuke!

3. Öhtu laul.

Wõtta mind so tiiva alla,
Helde, kallis Jeesuke;
Minu peale armust wala
Oma Wainu rohkeste!
Ole sina minuga,
Kui ma lähen hingama!**)

*) Amen tähendab niipaljo kui: see on tõeste tõsi! ehk: see peab sündima!

**) Need kaks weikest laulu on wõetud Wändra õppetaja „pisufese laulu raamatust“.

4. Palve enne söömist.

Roikide filmad lootwad Jõsand sinu peale ja sa annad neile nende rooga omal aéal. Sa teed oma helde käe lahti ja täidad kõik mis elab, hea meelega. Onništa ka seda leiba ja rooga so nime auuks! Amen!

5. Palve peale söömist.

Tänagem Jehoowat, sest tema on hea ja ta heldus kestab igaweste! Ta lasseb rohtu kaswada lojušte ja orast inimeste tarwituseks. Suured on so teud, Jehoowa, ja maa on täis so pärandusi! Amen!

6. Jumola kümme käsku.

1. Mina olen Jõsand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi Jumalaid olema minu kõrwas.
2. Sina ei pea mitte Jumala oma Jõsanda nime ilma asjata suhu wõtma; sest Jõsand ei jätta teda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste pruugib.
3. Sina pead pühapääwa pühitsema.
4. Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib, ja sina kaua elad maa peal.
5. Sina ei pea mitte tapma.
6. Sina ei pea mitte abielu ärarikkuma.
7. Sina ei pea mitte warastama.
8. Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wasta.
9. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.
10. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naest, sulast, ümmardajat, weiksid, ega muud, mis tema päralt on.

Sest mina Jõsand, sinu Jumal, olen üks wäga wihane Jumal, kes wanemate pattu nuhtleb laste kätte, kolmandamast ja neljandamast põlwest saadik neile, kes mind wihkawad. Aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.

7. Kirja märgid ja nende nimed.

• komma, lühike kinnipidamise märk;

• semikoolon, pik kinnipidamise märk;

• koolon, näituse märk;

• punkt, lõppemärk;

? küsimise märk;

! õhkamise märk;

„“ juttumärk;

() ehk [] klammerid, sulgumise märk;

- ehk = ühendamise märk;

• kustutamise märk:

° peenenduse märk*);

✓ assent ehk rõhutamise märk;

— mõtlemise märk;

* ehk ✕ osandamise märk;

§ paragrahv ehk jaomärk.

*) Peenenduse märk on üksi siis pruukida ja peenendub tähe taha teha, kui muudu sõna aru kätte ei ole saada. Näituseks: *On wars terwe? On war's terwe?* (Hobuse wars, kirwe war's); ehk: *Tal on puhas, ja tal' on puhas* (lamba tal, hobuse tal'). Tähtsime aga iga üht peenendub sõna peenenduse märgiga tähendada, siis teeksite oma kirja (kui ta keele õppetuseks teiste rahwale kirjutud ei ole) ilmaaegu raskets ja wõttaksime üht koormat enese peale, kellest teised rahwas lahti püüdwad saada. Seesugune lugu on eentujuks Wenelastega, kes jo oma kirja tähti *ъ* ja *ь* ilmaaegu arwawad olewat ja sest räägiwad, nende pruukimist maha jätta.

8. Arvamise tähed ja nende nimed.

• 1	• • 2	• • • 3	• • • • 4	• • • • • 5
üks	kaks	kolm	neli	viis
• • • 6	• • • • 7	• • • • • 8	• • • • • • 9	• • • • • • • 10.
kuus	seitse	kahetsa	üheksa	kümme.

1	11	21	31	41	51	61	71	81	91
2	12	22	32	42	52	62	72	82	92
3	13	23	33	43	53	63	73	83	93
4	14	24	34	44	54	64	74	84	94
5	15	25	35	45	55	65	75	85	95
6	16	26	36	46	56	66	76	86	96
7	17	27	37	47	57	67	77	87	97
8	18	28	38	48	58	68	78	88	98
9	19	29	39	49	59	69	79	89	99
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100.

9. Arvamise märgid.

+ (Plus). Lisaufe märk; 6 + 4 tähendab: 6 ja 4.

— (Miinus). Vähendufe märk; 20 — 7 tähendab: 20^{nest} võtta ära 7.

× Korramärk; 5 × 6 tähendab: 5 kord 6.

: Jagamise märk; 20 : 5 tähendab: 20 jaetud 5^e osafe *).

= Tasa märk; 2 + 6 = 8 tähendab: 2 ja 6 on 8; ehk:

24 : 3 = 8 tähendab; 24 jaetud 3me osafe on 8.

*) Saksa keeli kirjutakse: 5:20 (5 dividirt in 20); Soome keeli kirjutakse nenda kui meil: 20:5 (20 jaetakoon 5:ten osaan).

10. Ladina keeli trükki tähed *).

a	b	c	ch	d	e	f	g	h	i	j	k
---	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	---

a	b	c	ϕ	d	e	f	g	h	i	j	k
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

l	m	n	o	p	qu	r	f	s	t
---	---	---	---	---	----	---	---	---	---

l	m	n	o	p	qu	r	f	s	t
---	---	---	---	---	----	---	---	---	---

u	v	w	x	y	z.
---	---	---	---	---	----

u	v	w	x	y	z.
---	---	---	---	---	----

A	B	C	Ch	D	E	F	G	H	I	J
---	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---

K	L	M	N	O	P	Qu	R	S	T
---	---	---	---	---	---	----	---	---	---

U	V	W	X	Y	Z.
---	---	---	---	---	----

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
----	-----	------	-----	----	-----	------	-------	-----	----	-----	------

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----

XIII.	XIV.	XV.	XVI.	XVII.	XVIII.	XIX.	XX.	XXI.
-------	------	-----	------	-------	--------	------	-----	------

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

XXX.	XL.	L.	LX.	LXX.	LXXX.	XC.	C.	CC.
------	-----	----	-----	------	-------	-----	----	-----

30.	40.	50.	60.	70.	80.	90.	100.	200.
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

CCC.	CD.	D.	DC.	DCC.	DCCC.	CM.	M.
------	-----	----	-----	------	-------	-----	----

300.	400.	500.	600.	700.	800.	900.	1000.
------	------	------	------	------	------	------	-------

*) Gestikeeles kirjutakse ladina ja trükkitakse saksa keeli tähtedega. Lapsed peaksid ka aegsaste ladina keeli trükkitähhti õppima, sest et need tähed oma suurema ilu ja kerguse pärast jo igas keeles walitsema hakkawad, ning ka suur jagu saksa- ja soome keeli raamatuid nendega trükkitud on.

Korralselt.

		úfs ford úfs on úfs.						
2 ford	1 on	2	3 ford	1 on	3	4 ford	1 on	4
2	×	2 = 4	3	×	2 = 6	4	×	2 = 8
2	×	3 = 6	3	×	3 = 9	4	×	3 = 12
2	×	4 = 8	3	×	4 = 12	4	×	4 = 16
2	×	5 = 10	3	×	5 = 15	4	×	5 = 20
2	×	6 = 12	3	×	6 = 18	4	×	6 = 24
2	×	7 = 14	3	×	7 = 21	4	×	7 = 28
2	×	8 = 16	3	×	8 = 24	4	×	8 = 32
2	×	9 = 18	3	×	9 = 27	4	×	9 = 36
2	×	10 = 20	3	×	10 = 30	4	×	10 = 40
5 ford	1 on	5	6 ford	1 on	6	7 ford	1 on	7
5	×	2 = 10	6	×	2 = 12	7	×	2 = 14
5	×	3 = 15	6	×	3 = 18	7	×	3 = 21
5	×	4 = 20	6	×	4 = 24	7	×	4 = 28
5	×	5 = 25	6	×	5 = 30	7	×	5 = 35
5	×	6 = 30	6	×	6 = 36	7	×	6 = 42
5	×	7 = 35	6	×	7 = 42	7	×	7 = 49
5	×	8 = 40	6	×	8 = 48	7	×	8 = 56
5	×	9 = 45	6	×	9 = 54	7	×	9 = 63
5	×	10 = 50	6	×	10 = 60	7	×	10 = 70
		8 ford	1 on	8	9 ford	1 on	9	
		8	×	2 = 16	9	×	2 = 18	
		8	×	3 = 24	9	×	3 = 27	
		8	×	4 = 32	9	×	4 = 36	
		8	×	5 = 40	9	×	5 = 45	
		8	×	6 = 48	9	×	6 = 54	
		8	×	7 = 56	9	×	7 = 63	
		8	×	8 = 64	9	×	8 = 72	
		8	×	9 = 72	9	×	9 = 81	
		8	×	10 = 80	9	×	10 = 90	
		10 ford	10 on	100,	10 ford	100 on	1000.	

